

wstały, które stały się dla ich autorów impulsem do „wczytania się” w Norwida czy „powrotu” do Norwida.

Marek Buś

Jelenia Góra, 3–8 maja 1983

Życie i dzieło Cypriana Norwida stanowią od lat przedmiot zainteresowań tutejszego środowiska kulturalnego. W upowszechnianiu dokonań twórczych autora *Promethidiona* rolę szczególną pełni teatr, noszący od 17 kwietnia 1974 r. imię Cypriana Norwida. I właśnie ta instytucja była głównym animatorem imprez ku czci poety w setną rocznicę jego śmierci. Wśród inicjatorów i organizatorów obchodów norwidowskich znaleźli się jednak nie tylko jeleniogórzanie. Już we wrześniu 1981 r. Mieczysław Inglot z UW r. zadeklarował pomoc w organizacji sesji naukowej poświęconej poezji Norwida.

Środowisko jeleniogórskie z wdzięcznością przyjęło inicjatywę badaczy wrocławskich i w kwietniu 1982 r. powstał komitet obchodów Roku Norwidowskiego pod patronatem wicewojewody Jerzego Gołaczyńskiego. W pierwszym spotkaniu komitetu, 24 kwietnia 1982 r., wzięli udział pracownicy naukowcy Instytutu Filologii Polskiej UW r.: Mieczysław Inglot, Bogdan Zakrzewski oraz Janusz Degler. W tym gronie ustalono ramowy program obchodów Roku Norwidowskiego, poszerzając wstępne zamiary organizatorów o szereg nowych propozycji. Zebrano je następnie w postaci *Noty informacyjnej*, 2-stronicowej ulotki, która – docierając do szkół, instytucji kulturalnych i zakładów pracy – stanowiła zaproszenie do współpracy dla „każdego, kto lubi twórczość Norwida i kto chciałby ją przybliżyć swojemu otoczeniu, nam wszystkim”.

W kompleksie obchodów norwidowskich na plan pierwszy wysuwają się inicjatywy Teatru im. Cypriana Norwida. Na sezon 1982/83 przygotowano trzy premiery – godzinne programy, stanowiące wybór określonych nurtów tematycznych w twórczości poety. Są to następujące spektakle: *Pielgrzym* (w reżyserii Tomasza Łukasiaka), *Śpiewam miłosny rym* (w reżyserii Aliny Obidniak i z muzyką Bogdana Dominika), *Moja ojczyzna* (w reżyserii Ireny Dudzińskiej). Umożliwiły one popularyzację osobowości twórczej Norwida w szkołach, domach kultury, zakładach pracy województwa jeleniogórskiego. Każdy z trzech spektakli był grany ponad trzydzieści razy i obejrzało go w sezonie około sześciu tysięcy widzów, głównie młodzież szkół średnich.

Podczas obchodów rocznicowych Teatr im. Cypriana Norwida zorganizował też ogólnopolskie spotkania teatralne. Dominowały prezentacje norwidowskie: Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego z Kalisza przedstawił *Zwolona* (w reżyserii Jacka Pacochy i ze scenografią Jana Ciecierskiego), Teatr Dramatyczny ze Słupska zaprezentował *Miłość-czysta u kąpiel morskich* i *Noc tysięczną drugą* (ze scenografią Barbary Harnickiej), warszawski Teatr Studio zaznaczył swą obecność w Jeleniej Górze monodramem *Jest źródło* w wykonaniu Ireny Jun, wrocławskie Centrum Sztuki Współczesnej przedstawiło widowisko plenerowe pt. *Norwid i my*. Ponadto obejrzelismy inscenizację *Księdza Marka* Juliusza Słowackiego w wykonaniu zespołu Teatru Współczesnego z Wrocławia (reżyseria Andrzeja Makowieckiego, scenografia Łucji Mróz).

Osobną wzmiankę należy poświęcić obchodom Roku Norwidowskiego w szkołach jeleniogórskich. Można bez przesady powiedzieć, iż edukacja polonistyczna w roku szkolnym 1982/83 przebiegała w nich pod naczelnym hasłem: „Poznajemy dorobek literacki Cypriana Norwida”. 7 maja 1983 r. nastąpiło też nadanie imienia Cypriana Kamila Norwida II Liceum Ogólnokształcącemu w Jeleniej Górze.

Wydarzeniem w życiu kulturalnym województwa było otwarcie 5 maja wystawy *Cyprian Norwid w zbiorach Ossolineum*, zlokalizowanej w Młodzieżowym Domu Kultury w Jeleniej Górze. Była to zarazem inauguracja obchodów norwidowskich, choć zdecydowanie odbiegała od oficjalnych schematów. Wśród bezcennych norwidianów (m.in. autografy wierszy i listów pisarza, pierwodruki jego dzieł, bogaty zestaw rysunków Norwida oraz wszystkie zbiorowe edycje jego utworów) przemówił sam autor słowami spektaklu pt. *Moja ojczyzna* w wykonaniu aktorów Teatru jeleniogórskiego. Wystawa norwidianów czynna była przez trzy tygodnie i – choć nie cieszyła się najlepszą frekwencją – spełniła ważną rolę, zwłaszcza w edukacji młodzieży szkół średnich miasta i województwa.

Kulminacyjnym akcentem obchodów norwidowskich była sesja naukowa zorganizowana 6 i 7 maja przez Instytut Filologii Polskiej UW r., władze oświatowe oraz Teatr im. Cypriana Norwida. Zaprezentowano pięć referatów. Jako pierwszy wystąpił Mieczysław Ingłot. Jego wypowiedź pt. „*Duch i litera*”. (*Refleksyjny kształt poezji Cypriana Norwida*) – przygotowana specjalnie na niniejszą sesję – była próbą odczytania całości poetyckiego dorobku Norwida poprzez ukazanie figuralnego oglądu świata w jego twórczości. Autor zwrócił uwagę na trzy rodzaje figur, które zajmują uprzywilejowane miejsce w tej poezji, mając w niej zawsze podwójne dno – wartość rekwizytu i symbolu zarazem; są to mianowicie: krzyż, koło i kula. Bogata dokumentacja tekstowa oraz trafne wyekspozowanie kontekstu filozoficznego, a nade wszystko odkrywczosc ujęć syntetycznych spotkały się z żywym zainteresowaniem odbiorców – w większości nauczycieli polonistów szkół średnich, studentów, działaczy kulturalnych.

Bardzo ciekawy referat zaprezentował także Bogdan Zakrzewski. Wypowiedź, zatytułowana *Norwid wśród zoilów*, została skonstruowana w oparciu o analizę krytyki zoilowskiej od r. 1850 (kiedy to poczęły się tworzyć pierwsze koterie antynorwidowskie) aż po współczesność. Referent wykazał związek tych głosów krytycznych z ideową fluktuacją poglądów poety oraz z przemianami jego warsztatu pisarskiego. Podkreślił, iż „krytyka zoilowska opóźniła ingres Norwida”, ale też mobilizowała go do stałego doskonalenia warsztatu poetyckiego. Referat Zakrzewskiego wzbudził żywe zainteresowanie i wywołał szereg pytań, dotyczących m.in. recepcji poezji Norwida w Polsce Ludowej.

Dominującą wypowiedzią drugiego dnia sesji naukowej był referat Kazimierza Brauna pt. *Poetycki teatr Norwida*. Reżyser i inscenizator trzynastu spektakli norwidowskich, wśród których znalazły się m.in. najbardziej znane utwory teatralne tego poety: *Pierścień Wielkiej-Damy*, *Kleopatra i Cezar*, *Miłość-czysta u kąpieli morskich*, przedstawił w swym wystąpieniu charakterystykę sceniczną twórczości Norwida. Dokonał jej podziału na „dramaty młodzieńcze” o „romantycznym rodowodzie” oraz na „dramaty dojrzałe” (tu: „cztery sztuki pełnospektaklowe” *Aktor*, *Za kulisami*, *Kleopatra i Cezar*, *Pierścień Wielkiej-Damy* oraz jednoaktowa *Miłość-czysta u kąpieli mor-*

skich). Stwierdził, iż w dramatach dojrzałych „[...] Norwid odrzucił całkowicie pozę i sztafaż romantyczny, wprowadził natomiast nowy, nieznaný dotąd rodzaj dramatu (a zarazem propozycję nowego rodzaju widowiska). Był nim dramat poetycki wyrażony środkami realistycznymi”. Dalsze uwagi poświęcił referent programowi artystycznemu oraz problematyce i środkom wyrazu dramaturgii Norwida. W żywej dyskusji nad referatem Brauna padło m.in. stwierdzenie (wypowiedziane przez Janusza Deglera), iż dramat Norwida to początek tej linii rozwoju, którą podejmuje symboliczny teatr Wyspiańskiego, a następnie poetycki teatr Różewicza.

Zyciowie też przyjęto wypowiedź Grażyny Kempy z Wrocławia. Jej referat pt. *Cyprian Kamil Norwid w poezji polskiej* był próbą ukazania świadectw recepcji twórczości Norwida poprzez lekturę wybranych tekstów poetyckich. Referentka uwzględniła utwory współczesnych poecie (m.in. wiersze Antoniego Czajkowskiego, Zygmunta Kraśńskiego, Teofila Lenartowicza), a następnie omówiła szersze bezpośrednie nawiązania do twórczości Norwida w 20-leciu międzywojennym (teksty Jerzego Lieberta, Mieczysława Jastruna, Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego, Józefa Czechowicza, Jana Lechonia, Juliana Przybosia). Kończącą część swej wypowiedzi poświęciła doszukiwaniu się „powinowactw duchowych i artystycznych z Norwidem” w twórczości poetów Polski Ludowej.

Duże zainteresowanie wzbudził referat ostatni, przygotowany przez Stanisława Olbrychta, zatytułowany *Repertuar romantyczny Teatru im. Cypriana Norwida w Jeleniej Górze w latach 1945–1982*. Wypowiedź zawierała bogaty materiał faktograficzny. W dyskusji podkreślono, iż w dorobku teatru można dostrzec dwa nurty poszukiwań: „kreowanie rzeczywistości teatru i teatr autorski, kreacje zbiorowe obok dramatu i literatury” (Alina Obidniak).

Cała sesja naukowa¹ spełniła przede wszystkim rolę inspirującą, stała się stymulatorem nowych poszukiwań w środowiskach twórczych. Nie można też nie docenić jej funkcji popularyzatorskiej, adresowanej głównie do nauczycieli polonistów szkół jeleniogórskich.

Dla pełności obrazu obchodów norwidowskich w Jeleniej Górze wspomnieć jeszcze należy o oddzielnych inicjatywach Wojewódzkiego Domu Kultury. Placówka ta opracowała specjalny zeszyt metodyczno-repertuarowy, poświęcony w całości życiu i twórczości Norwida. Publikację tę przekazano wszystkim domom i ośrodkom kultury na terenie województwa do wykorzystania w bieżącej działalności.

Ponadto w ramach wykładów Wszechnicy Teatralnej odbyły się dwa spotkania poświęcone wyłącznie Norwidowi. Mieczysław Ingłot zaprezentował 24 kwietnia referat pt. *Portret kobiety w utworach poetyckich i dramatycznych Cypriana Norwida*, a 6 maja Bogdan Zakrzewski ponownie – lecz dla innego grona odbiorców – omówił zoilowską krytykę poezji Norwida.

Niewielka objętość niniejszego sprawozdania pozwoliła jedynie na zasygnalizowanie najważniejszych dokonań, składających się na obchody Roku Norwidowskiego w Jeleniej Górze.

¹ Materiały ukazały się w książce „*Dramat życia prawdę wyrabiający*”. *Materiały norwidowskiej sesji naukowej*. Pod redakcją M. Ingłota. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985.

Życzeniem organizatorów i sympatyków poezji Norwida jest rozbudzenie oraz rozwijanie stałego zainteresowania jego twórczością wśród mieszkańców Ziemi Jeleniogórskiej. Wydaje się, że jubileuszowe uroczystości były właściwie wykorzystaną okazją do częściowej realizacji tego celu.

Henryk Gradkowski

Rzeszów, 23–24 maja 1983

23–24 maja 1983 r. odbyła się w WSP w Rzeszowie ogólnopolska sesja naukowa poświęcona życiu i twórczości Cypriana Norwida. Zorganizowano ją dla uczczenia setnej rocznicy śmierci genialnego poety „doby pary i elektryczności”. Naukową refleksją o nim podzieliło się 10-osobowe grono przedstawicieli ośrodków naukowych w kraju i 5-osobowy zespół pracowników rzeszowskiej WSP.

W pierwszym dniu obrad zostały wygłoszone następujące referaty: Mieczysława Inglota (UWr.) – *Refleksyjny kształt poezji Cypriana Kamila Norwida*, Zbigniewa Sudolskiego (UW) – *Opus epistolarne Norwida*, Elżbiety Feliksiak (UW) – *Norwidowski pielgrzym*, Ireneusza Opackiego (UŚl.) – *Rapsod ostatni, rapsod pierwszy („Bema pamięci żałobny-rapsod”)*, Grażyny Kempy (UWr.) – *Cyprian Kamil Norwid w poezji polskiej*, Piotra Żbikowskiego (WSP Rzeszów) – *Cyprian Kamil Norwid wśród klasyków postanisławowskich*, Józefa Nowakowskiego (WSP Rzeszów) – *Norwid w drugiej połowie międzywojnia*, Gustawa Ostasza (WSP Rzeszów) – *Tradycje Norwidowskie w poezji pokolenia Kolumbów*.

W drugim dniu sesji referaty wygłosili: Stanisław Makowski (UW) – *„Fortepian Szopena” Cypriana Norwida. Próba interpretacji*, Marian Maciejewski (KUL) – *Fatum ukrzyżowane*, Marian Tataro (UJ) – *„Do wieśniaczki” Cypriana Kamila Norwida*, Włodzimierz Toruń (KUL) – *Mysł – słowo – czyn w pismach Cypriana Norwida*, Cezary Rowiński (UW) – *Uniwersalizm Norwida na przykładzie „Mojej ojczyzny”*, Wojciech Pelczar (WSP Rzeszów) – *Norwid na lekcjach języka polskiego. Wybrane propozycje metodyczne*, Adam Horbowski (WSP Rzeszów) – *Norwidowskie pojęcie kultury*.

Sesję zamknęła na scenie Teatru im. Wandy Siemaszkowej Danuta Michałowska (PWST Kraków) monodramem *„Rzecz o wolności słowa” Cypriana Kamila Norwida*.

Autorzy referatów podjęli trud naukowego opisanie dzieł Norwida w kategoriach genologii, estetyki literackiej i filozofii antropologicznej a także przedstawienia historycznej i dzisiejszej recepcji jego utworów oraz wpływów inspirujących kulturę narodową. O świeżości metodologicznej wykładów i ich warsztacie dobrze świadczy dorobek referatów, szczególnie tych, które skoncentrowały się na konkretnych utworach poety.

Piotr Żbikowski przedstawił zaskakującą refleksję nad ideowym planem miniatury lirycznej Norwida pt. *Odpowiedź [Kajetanowi Koźmianowi]*. Miała ona być w 1841 r. – w świetle tej interpretacji – pokłosiem i zamknięciem dyskusji między klasykami i romantykami, zawierającym rehabilitację starca-krasomówcy, synonimu deprecjonowanej dotąd przedlistopadowej kultury retorycznej.

Ireneusz Opacki dokonał reinterpretacji utworu *Bema pamięci żałobny-rapsod* na tle tradycji funeralnej i problematyki gatunkowej. W swym wywodzie dowiódł obecności poetyki eposu i jego mitografii w artystycznym oraz ideowym kształcie rapsodu.